

SECCIÓ DE SENDERS

A.E.TALAIA

DEL BAIX EBRE AL SOLSONÈS

16ª Etapa : MONTFALCÓ MURALLAT - SANTA FE - FERRAN CASTELLFOLLIT DE RIUBREGÓS

18 d'abril 1993

HORARI PREVIST

Sortida de Vilanova i la Geltrú.	7 h
La Panadella. Esmorzar.	8.30 h
Sortida cap a Montfalcó Murallat.	9 h
Montfalcó Murallat. Inici de l'etapa.	9.30 h
Santa Fe de Segarra. Reagrupament.	10.10 h 10.30 h
Ferran. Reagrupament.	11.45 h 12 h
Cal Guinard. Reagrupament.	13.10 h 13.25 h
Castellfollit de Riubregós. Final de l'etapa. Dinar.	14 h
Sortida cap a Vilanova i la Geltrú.	16 h
Vilanova i la Geltrú.	17.30 h

Notes.-

- ** Esmorzarem a La Panadella.
- ** Trobarem fonts pel camí.
- ** Dinarem a Castellfollit de Riubregós en arribar.
- ** Si us plau, sigueu puntuals i respecteiu els reagrupaments.

SECCIÓ DE SENDERS

A.E.TALAIA

DEL BAIX EBRE AL SOLSONÈS

16ª Etapa : MONTFALCÓ MURALLAT - SANTA FE - FERRAN CASTELLFOLLIT DE RIUBREGÓS

18 d'abril 1993

Avui començarem a caminar al peu del turó de Montfalcó, al costat del mas Ribera. D'entrada, salvarem el coll que ens separa de la vall del Sió i després de creuar-la, ens enfilarem vers el petit poble de Santa Fe de Segarra. A continuació, saltarem a la vall de Malacara per remuntar-la fins arribar al poblet de Ferran i tot seguit travessarem l'altiplà de Millars. D'aquesta manera ens aproparem a la conca del Llobregós, on trobarem el torrent Magre que ens portarà fins a Castellfollit de Riubregós, poble on finalitzarem la caminada.

Al llarg de l'etapa, en travessar l'altiplà de Millars, canviarem de comarca: passarem de la Segarra a l'Anoia. De fet, però, és únicament un canvi administratiu perquè aquesta part septentrional de l'Anoia té les mateixes característiques que la seva comarca veïna; fins i tot s'anomena la Segarra Calafina. Aquesta incursió per terres de l'Anoia serà molt breu car a la propera etapa ja l'abandonarem per entrar definitivament al Solsonès, on està situat el Santuari de Pinós, objectiu de la travessa.

SANTA FE DE SEGARRA

El municipi de les Olugues, de 19.15 km² s'estén a banda i banda de l'alta vall del Sió, fins els plans de les carenes. El petit Sió, augmentat per l'aportació del **torrent de Freixenet** i per les valls on s'escorren els **torrents de Malacara i de Vergós**, tot i no portar un cabal gaire notable, proporciona a la vall que s'estén entre Montfalcó i la població de les Olugues un subsòl abundós en aigua, en temps de pluges normals, i això fa que aquest terme, a base de pous, pugui abastar la ciutat de Cervera i d'altres pobles veïns.

A la vall hi ha un ample sector de terres conreables molt ben aprofitades per a hortalisses, però la major part dels conreus, unes 1200 ha, són de secà, especialment ordi i civada. En els pendents i pedregars hi ha un xic de bosc i la costa dreta del Sió, la més escabrosa, s'ha aprofitat tradicionalment per a ametllers i algunes oliveres. Hi resta també un xic de vinya, que és només un petit record de la gran importància que aquest conreu havia tingut abans de la fil·loxera. En el terme hi ha explotacions bovines i porcines, així com d'avicultura, que són el complement indispensable per a l'economia rural.

Tot aquest territori era inicialment part integrant de la marca berguedana o del comtat de Cerdanya i com a tal el lloc fou repoblat a mitjan segle XI i pertanyia a l'antiga diòcesi d'Urgell. Entre el 1072 i el 1095 senyorejaven aquests indrets Guerau Ponç, de la nissaga dels vescomtes de Cardona, com a feudatari del comte de Cerdanya. Montfalcó Murallat, el Sant Sepulcre i d'altres indrets tingueren una història comuna en aquests primers temps. El repoblament del lloc es féu amb cavallers i gent vinguda del Solsonès i del Bages que s'instal·là especialment a Santa Fe i en altres indrets del terme.

Dins del terme municipal hi ha el poble de **les Olugues**, que li dona el nom, el de **Montfalcó Murallat** i el de **Santa Fe de Segarra**, situat a llevant, sobre la costa dreta del Sió. Antigament també hi havia el **Sant Sepulcre**, antiga quadra, de la qual només resta la **Molgosa**, casa situada entre les Olugues i la Manresana.

El poblet de **Santa Fe de Segarra** està situat a la part de llevant del municipi, sobre la costa dreta del Sió. Conserva trossos de l'antiga muralla amb un portal de grans dovelles i dins d'aquest clos, a la banda de ponent, hi ha una torre rectangular de l'època medieval. A la part més alta del poble s'aixeca una gran casa senyorial, de tipus medieval amb afegits d'estil plateresc.

L'església, dedicada a **Sant Pere**, és situada fora del clos, a migdia; la seva estructura és romànica, encara que té aplicacions posteriors, com són el campanar i la portalada orientada al nord i de cara al poble. Mereixen un esment especial els seus absis que foren elevats en època tardana. Procedent d'aquest poble hi ha un retaule al Museu Diocesà de Solsona. En ell hi ha representacions pictòriques de la Santa Fe adoctrinant a la gent, compareixent davant el tribunal i morint màrtir. La pintura és de la fi de l'edat mitjana. Que el poble nasqués amb el nom de Santa Fe indica l'existència d'una capella molt primitiva i d'una tradició que podria molt ben ésser prearàbiga.

A partir de la conquesta als sarraïns diferents cavallers s'establiren en el poble. Així està documentat que Arnau Miró d'Odén hi tenia feus a mitjan segle XII i que en el 1352 n'era senyor Berenguer de Fals. El 1430 s'hi troba Lluís de Calders, la descendència del qual tingué el domini del poble durant unes quantes centúries fins que per parentiu passà, durant el segle XVII, als Pinós i Alentorn que posteriorment foren els marquesos de Barberà.

FERRAN i ALTA-RIBA

El municipi d'Estaràs, de 20.90 km², és format per un mosaic de petites entitats d'història i tradició diferents, bé que agrupades al principi del segle XIX sota el nom d'una d'aquestes entitats, la d'Estaràs, que no fou mai, ni molt menys, la més important.

És un municipi de geografia accidentada formada per una vall principal, la d'Estaràs, a 560 m d'altitud, i per petites valls secundàries i elevacions, la més alta el serrat de Ferran a 701 m d'altitud, solcades per petits **torrents**, com el de **Malacara**, que donen origen al Sió, que es considera que neix a l'extrem oriental del territori.

El terme municipal s'estén entre els plans de Sant Guim de Freixenet al sud, i els de Sant Ramon de Portell, al nord, i es pot considerar com a format per tres sectors: un al nord, que s'estén per la vora occidental de l'altiplà de Calaf, on hi ha els pobles de **Ferran**, **Malacara** i **Alta-riba**; un altre al centre, en plena vall de Sió, que té els pobles d'Estaràs, Gàver i l'antic

lloc de Rubió de Cervera; i un tercer sector al sud-oest, entre el pla de Vergós i l'altiplà que limita pel nord la ribera de Cervera, centrat pel poble de Vergós Guerrejat, per on s'escola la riera de Vergós.

Estaràs és un municipi que ha tingut sempre unes característiques frontereres, però només des del punt de vista administratiu, puix que geogràficament i tectònicament no es diferencia de la resta dels municipis veïns i com a tal és plenament segarrenc. Des del punt de vista històric el component més antic és Gàver; Gàver és citat com a lloc fronterer amb Hispània o el sector àrab el 1015 i més tard, el 1035, surt com a formant part de la marca del comtat de Berga, que inicialment comprenia els llocs segarrencs de Gàver, Portell i Gospí, i més tard els de Ferran i Malacara.

Alta-riba, és un petit nucli situat en un tossal entre Estaràs i la Manresana. La seva antiga esglésiola de **Sant Jordi d'Alta-riba** està documentada des de l'edat mitjana. Com a resultat de la prohibició, el 1358, del bisbe de Vic, Ramon de Bellera, que es guardés l'eucaristia en un banc de seure, es va haver de construir a la paret lateral del temple, vora l'altar, un armari de pedra que encara es conserva actualment.

El **castell d'Alta-riba**, citat des del 1110, fou venut el 1238 per Guillem de Cervera al monestir de Santes Creus, que el tingué fins a la desamortització. Les ruïnes que se'n conserven tenen una estructura anterior a l'època gòtica. És molt probable que d'aquest castell procedeixi la renomnada família dels *Alta-riba*, que també es troba en altres llocs de la Segarra, com l'Aranyó; al segle XIV eren procuradors dels vescomtes de Cardona.

Limitant amb la comarca de l'Anoia, hi ha el poble i terme de **Ferran**. S'estén per la costa del tossal que està situat a l'extrem oriental del pla de Sant Ramon; en el cim hi ha les ruïnes del que devia ésser el **castell de Ferran**. L'església parroquial de **Sant Jaume de Ferran** conserva algunes parets de l'època medieval, però amb les reformes posteriors perdé l'estructura primitiva. En una d'aquestes adaptacions es trobà als murs una imatge de sant Jaume, de pedra, romànica tardana, que es guarda al Museu Diocesà de Solsona.

Aquests territoris, abans del segle XIV, en sortir del domini dels comtes de Cerdanya i dels de Cervera, passaren al vescomtat de Cardona. El vescomte hi posava el castlà, que solia ser algun ric home dels pobles veïns; el 1798 el procurador era Pere de Tristany, prevere i castlà d'Ivorra.

Cap a la part sud del terme de Ferran, per entremig de bosquets i terres de conreu, al final d'una carena d'ampla perspectiva vers ponent, s'alça la gran construcció senyorial de **Malacara** amb un portal de grans dovelles. Al seu costat hi ha l'antiga ermita de **Santa Maria de Malacara**, sufragània de la de Ferran; amb la construcció sobreposada posterior, ha perdut la forma rural primitiva.

Com Ferran, fou primer dels comtes de Cerdanya i després passà al vescomtat de Cardona i fou cedit a diversos feudataris, com Joan de Rubinat (1446). Des del 1458 s'hi troben els Sescomes, i a la fi del segle XVIII el lloc era del marquès de Benavent.

=====

CASTELLFOLLIT DE RIUBREGÓS

El municipi de Castellfollit de Riubregós, de 26.28 km² d'extensió, pertany al sector septentrional de la comarca de l'Anoia, nomenat la Segarra Calafina. De fet, com passa també amb d'altres municipis del sector, es troba més ben relacionat amb les terres de la Segarra pròpiament dita, cap on van les aigües del **Llobregós** o **Riubregós**, que amb les de la Segarra Calafina, i si pertany a la comarca de l'Anoia és perquè, a principis del segle XIX fou adscrit a la província de Barcelona, de la qual n'és l'últim poble, i al partit judicial d'Igualada.

Tota la vida del terme se centra a la vall excavada pel Llobregós entre els guixos, les sorres i les margues oligocèniques. En el seu sector muntanyós té mines de lignit, abandonades de fa temps, i algunes pedreres en explotació. La seva economia es basa fonamentalment en l'agricultura, a la qual es destinen 1112 ha, bàsicament dedicades a cereals, complementada amb les explotacions de bestiar porcí i animals estabulats.

La població ha experimentat un constant decreixement al llarg dels últims anys; dels 854 habitants que tenia el 1860 es va passar als 410 h el 1900, 378 h el 1950 i 305 h el 1981, dels quals 265 corresponien al nucli del poble i la resta a les 7 masies que encara hi havia habitades (en el 1860 n'hi havia 33).

El poble de Castellfollit de Riubregós està situat a la confluència del **torrent Magre** amb el Llobregós, a 482 m d'altitud, arrecerat a la serra ocupada per les restes del castell Follit, que, a més del castell pròpiament dit, té dues torres albarranes en els dos puigs que l'envolten, les qual connectades per murs ara desapareguts formaven una línia defensiva de primer ordre.

El lloc és citat el 1039 amb l'apel·latiu d'*ad ipsa Folia*, i la seva església de Santa Maria, coneguda ara pel Priorat, és esmentada el 1078 amb el cognom de *Fulliensis* i el 1082 com a situada a l'*opidum Foritense*. El 1085 surt ja el nom de *Castrum Fuliense*, que el 1094 és dit *Castrum Fulit* i el 1130 és nomenat amb el nom ja catalanitzat de *Castel Follit*. Aquest castell i església de Santa Maria o del Priorat són les dues fites històriques més remarcables del terme.

El **castell de Castellfollit**, molt trossejat pels estralls de les guerres, en especial per la voladura que hi féu el 1822 el general Mina quan el va arrasar i amb ell la població, guarda encara, ultra les torres descrites, restes notables de murs i de dependències, una de les quals amb volta i en la qual s'han descobert recentment i publicat uns grafitis amb dibuixos medievals, en què es destaca una antiga edificació, uns cavallers i l'escut dels Cardona, cosa que permet de datar-los al principi del segle XIV, quan el castell va passar a l'òrbita dels Cardona.

Inicialment el castell de Castellfollit, nomenat també en documents dels segles XI i XII **castell de Sant Esteve**, formava part dels dominis de la casa comtal de Cerdanya, segurament com a part integrant de la marca d'aquest comtat que s'estenia fins més enllà de Pujalt, però era infeudat a la família dels Cervera que surt com a senyora o castlana del castell, sota els comtes de Cerdanya, des d'abans del 1030. Al llarg del segle XI i principi del XII continuà en poder dels Cervera, que feren pel castell diversos actes de vassallatge als comtes de Cerdanya i després als de Barcelona, successors d'aquells en l'alt domini del castell.

Castellfollit passà al domini total i directe dels comtes de Barcelona el 1148, quan Ponç (II) de Cervera, vescomte de Bas, en va lliurar la seva potestat a Ramon Berenguer IV en esmena del rapte que Ponç havia fet d'Almodis, germana del comte de Barcelona, que raptà per casar-s'hi, en contra de la voluntat del comte de Barcelona, si bé sembla que no ho féu contra la voluntat de la princesa, amb la qual visqué molts anys casat i que li va donar almenys cinc

fills. La llegenda vol que Ponç de Cervera, fins a fer les paus amb el seu august cunyat, hagués guardat Almodis a Castellfollit, i que per això fou lliurat al comte de Barcelona. Alguns autors han volgut situar, sense cap raó, aquest fet a Castellfollit de la Roca, i no falta qui diu que a Castellfollit del Bosc de Poblet.

Després d'un temps sense notícies directes, pels volts del 1275 es troba aquest castell dintre l'òrbita dels Cardona, com a feudataris de la casa reial, i aquest domini, que enllaçava amb els que els Cardona tenien sobre la majoria dels castells dels voltants, s'allargà fins a la fi de les senyories jurisdiccionals.

El castell tornà a tenir un cert protagonisme al segle XIV amb motiu de les bregues dels súbdits dels Cardona contra els del castell de Pinós, el 1478, en la Guerra contra Joan II i, molt més tardanament, durant l'ocupació napoleònica, en què es convertí en un punt ferm dels francesos, i el 1822 en la persecució contra la Regència d'Urgell. Fou en aquest temps quan el general Mina, després d'ocupar el castell i la població, va fer desmantellar el primer i va destruir la població i per escarment de tots els rebels va erigir un monòlit amb la coneguda inscripció: *"Aquí fue Castellfollit. Pueblos, tomad ejemplo. No abriguéis a los enemigos de la Patria."*

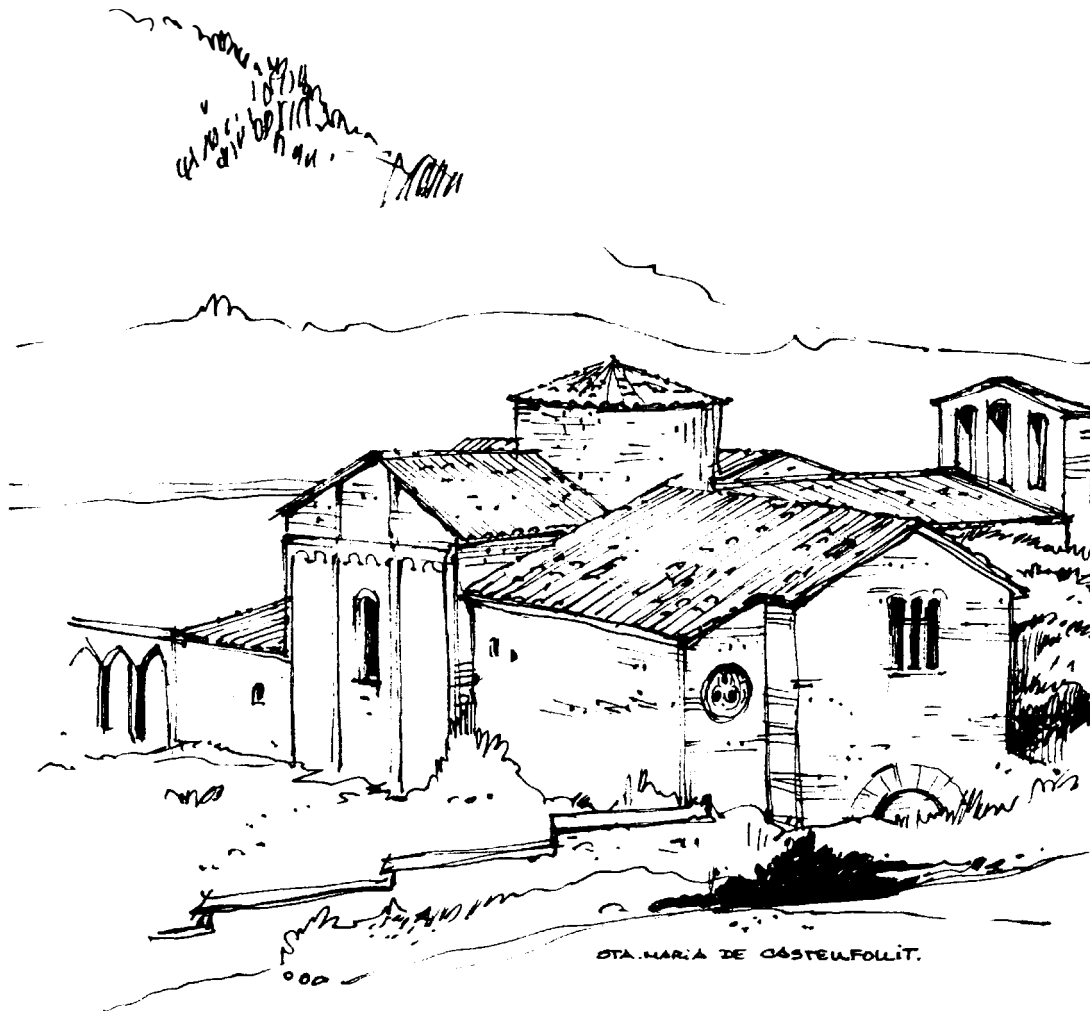
Després del castell i en l'ordre artístic abans i tot, cal esmentar l'antic monestir de Castellfollit, conegut per **Santa Maria del Priorat**, situat a un quilòmetre de la població, gairebé el peu de la carretera que mena a Ponts. La seva església, avui abandonada, bé que en curs de restauració, és un edifici romànic, de planta de creu llatina, amb la capçalera o absis quadrat i amb els paraments ornats exteriorment de lesenes i arcuacions cegues. Al punt d'intersecció de la nau amb el creuer té el cimbori circular sense ornamentació exterior. La porta de l'església, situada a la part de migdia de la nau, va precedida d'un pòrtic gòtic amb fornícules per a carners o sarcòfags a cada banda. A l'extrem del braç nord del creuer hi ha una altra porta romànica un xic més tardana, ara tapiada i mig soterrada, amb un gran finestral partit per columnes sobre seu que fou modificat en la restauració que s'hi va fer pels anys trenta d'aquest segle. L'obra inicial ha estat modificada per afegir-hi a la capçalera, per afegir-hi noves capelles i la sagristia. També fou modificat en època gòtica l'extrem del braç sud del creuer i s'obriren capelles amb nerviacions i bonics temes d'escultura figurativa a la part del nord de la nau central. Dóna relleu al conjunt l'ample campanar d'espadanya, de tres arcs, que s'aixeca sobre l'extrem ponentí de la nau central. Es pot dir que és un edifici modèlic en el seu estil.

Li fa costat l'edifici del priorat, aixecat pels monjos de Sant Benet de Bages al principi del segle XVIII sobre edificacions més velles i amb volta romànica adossades a l'església. Avui aquest edifici s'ha transformat en una casa de colònies. A la part de migdia hi ha el cementiri de la població, que amb els seus nínxols moderns ajuda molt poc a la bellesa de proporcions del temple, que tapa en una bona part.

Aquesta església és coneguda des del 1082 amb motiu de la seva consagració, ocorreguda el 22 de setembre, feta pel bisbe d'Urgell, Bernat Guillem, amb l'assistència de Dalmau, senyor del lloc, i de Folc, ardiaca i més tard vescomte de Cardona i bisbe de Barcelona. Redactà l'acta un canonge de Sant Ruf d'Avinyó, cosa que fa pensar en un primer intent d'establir-hi una canònica, però no consta que tingués comunitat fins després del 1093, quan l'església fou cedida al monestir de Sant Benet de Bages, amb una important donació.

Tot seguit s'hi creà un priorat o filial de Sant Benet, que al principi del segle XIII tenia com a tota comunitat un prior, tres monjos i un sacerdot que regia la cura d'ànimes annexa al priorat. Més tard, avançant el segle XIV, tenia només el prior, un o dos monjos i un parell de sacerdots beneficiats. A partir del 1593 deixà pràcticament de tenir comunitat i només tenia un

prior titular, un arrendatari i un sacerdot amb el càrrec pastoral. Fins a l'exclaustració continuà amb la categoria de priorat, però després de la unió de Sant Benet de Bages amb Montserrat era tingut pràcticament com una granja o heretat d'aquest monestir.

Es diu que en depenien onze esglésies; el 1196 consta que en depenia l'oratori o capella de **Sant Vicenç** que algun temps donà nom al castell de Castellfollit i l'església de Sant Pere i Sant Esteve de Magià que se suposa que podria ser la capella de **Sant Pere de Marçà**, ara un edifici del segle XVII, existent encara dins del terme a dos quilòmetres vers el sud-est de la població.

La població, formada al peu del castell, havia d'acudir per al seu servei religiós a Santa Maria del Priorat, però des del segle XVII comptà amb una capella dedicada a la Mare de Déu del Roser, que, ampliada en temps moderns, és la parroquial del lloc.

Falten censos per a seguir de prop l'evolució de la població, que es mostra com un típic poble amb carrerons estrets i cases força velles. El nucli devia ser molt petit el 1719, quan tot el terme amb les masies tenia 258 habitants. Al llarg del segle XVIII gairebé doblà la població, 598 h el 1787, i el 1860, gairebé quaranta anys després que el general Mina hagués destruït la població, aquesta comptava amb 144 cases habitades.

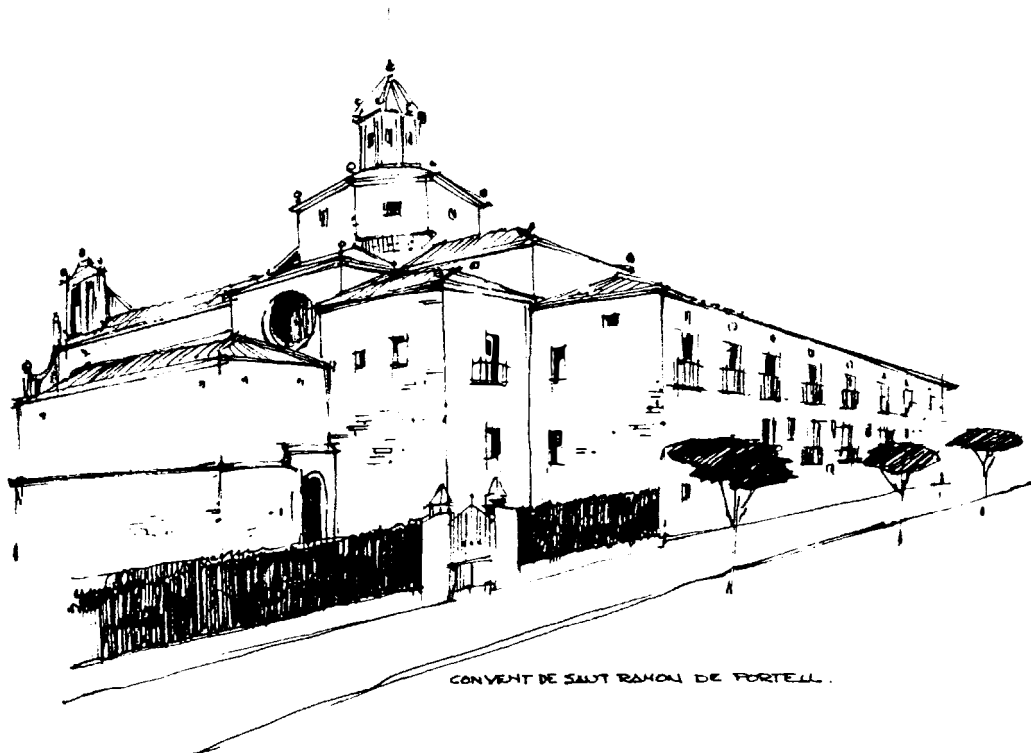
Avui en dia, com s'ha indicat, el poblament del terme es va reduint i s'han tancat la majoria de les antigues masies, algunes de les quals són multiseculars; de les trenta i tantes que tenia al principi d'aquest segle ara només té habitades les de **Barquets**, **Cal Badia**, **Cal Guinard**, **Cal Quec o Quet**, **Cal Millars**, **la Martina** i **Cal Xera**.

De les antigues obres d'art del priorat resta un retaule de pintura gòtica dedicat a Sant Pere i a Sant Andreu, de la primera meitat del segle XV, que es conserva al Museu d'Art de Catalunya des de l'exposició del 1929. També procedeix del priorat una imatge barroca de la Mare de Déu de Montserrat, ara venerada a la parròquia intitolada també modernament de Santa Maria com l'antic priorat, que representa la Mare de Déu dreta i bruna, amb l'infant en actitud de serrar.

Entre les antigues masies cal destacar **Can Bassols**, actualment coneguda per **Cal Marquès**, casa pairal del general carlí Martí de Riquer, creat marquès de Benavent i comte de Casa Dávalos, pare de l'artista Alexandre de Riquer.

SANT RAMON DEL PORTELL

Sant Ramon Nonat és un personatge de dubtosa historicitat, car d'ell no hi ha cap document coetani, molt popular i venerat com a sant a Catalunya i arreu on s'estengué l'orde de la Mercè. Segons la tradició hauria nascut al poble del Portell a finals del segle XII i mort al castell de Cardona el 1240 quan anava cap a Roma per ésser investit cardenal pel papa Gregori IX. La seva suposada biografia diu que fou extret pel senyor de Cardona, parent seu, del ventre de la seva mare, ja morta, circumstància que li donà el renom de **Nonat** i l'advocació tradicional de patró de les parteres. De molt jove s'hauria fet mercedari i fet diversos viatges a l'Àfrica per a redimir captius. Se'l representa vestit de cardenal i amb una custòdia per la seva devoció a l'eucaristia i per la tradició que fou Crist mateix qui li donà el viàtic al castell de Cardona. Possiblement es tracta d'un desdoblament de Ramon de Penyafort, que intervingué tan directament a la fundació de l'orde de la Mercè.

L'origen del monestir dels mercedaris de **Sant Ramon de Portell** també està voltat de llegenda. Prop del Portell hi havia una capella dedicada a **Sant Nicolau**, al voltants de la qual es diu que hi pasturava el ramat del noi Ramon. Quan el sant morí es disputaren el seu cadàver la gent de Cardona i la del Portell, i per tal de resoldre el litigi determinaren de deixar-ho a la bona de Déu. Posaren el mort damunt una mula cega i la deixaren anar; aquesta es dirigí al Portell, passa per davant del poble i continuà fins la capella de Sant Nicolau, hi donà tres tombs i finalment la mula caigué morta. Davant d'aquest fet es decidí enterrar el sant en aquell lloc.

El culte a sant Ramon Nonat no fou aprovat pel papa Urbà VIII fins el 1628, però ja era molt viu al llarg dels segles XV i XVI, fomentat sobretot per l'orde mercedaria. El santuari era lloc d'aplecs religiosos, i se'l tenia per conegut arreu del món. Actualment se celebra la festa el 31 d'agost, amb molta concurrència, i s'hi fan els tres tombs amb animals.

Segons un document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, guardat en còpia del 1626, el 1245 el mercedari fra Bertran, com a representant de sant Pere Nolasc, es dirigí vers el lloc del *Castri Mediani*, de la parròquia de Portell, per a planejar la construcció del monestir que ja està documentat el 1456. L'augment de devoció al sant fou causa que l'antic convent s'ampliés els anys 1597 i 1625. Finalment el 1675 el general de l'orde Pedro de Salazar féu construir el gran convent i l'església actuals de Sant Ramon de Portell anunciats pomposament com l'*Escorial de la Segarra*. L'església és un magnífic edifici barroc d'una gran nau i cúpula acabat al segle següent amb línies neoclàssiques. El retaule major i altres ornamentacions els féu Pere Costa el 1741. El claustre es construí al principi del segle XIX (s'hi llegeix la data del 1802). A la part septentrional del temple hi ha situada la capella de Sant Ramon, amb el seu mausoleu. Aquest monestir és l'origen del poble del mateix nom situat en el sector més alt de la comarca de la Segarra (640 m).

El 1835 la comunitat tenia 8 membres. Després de l'exclaustració, l'església serví de sufragània de Portell fins que els mercedaris retornaren el 1897.

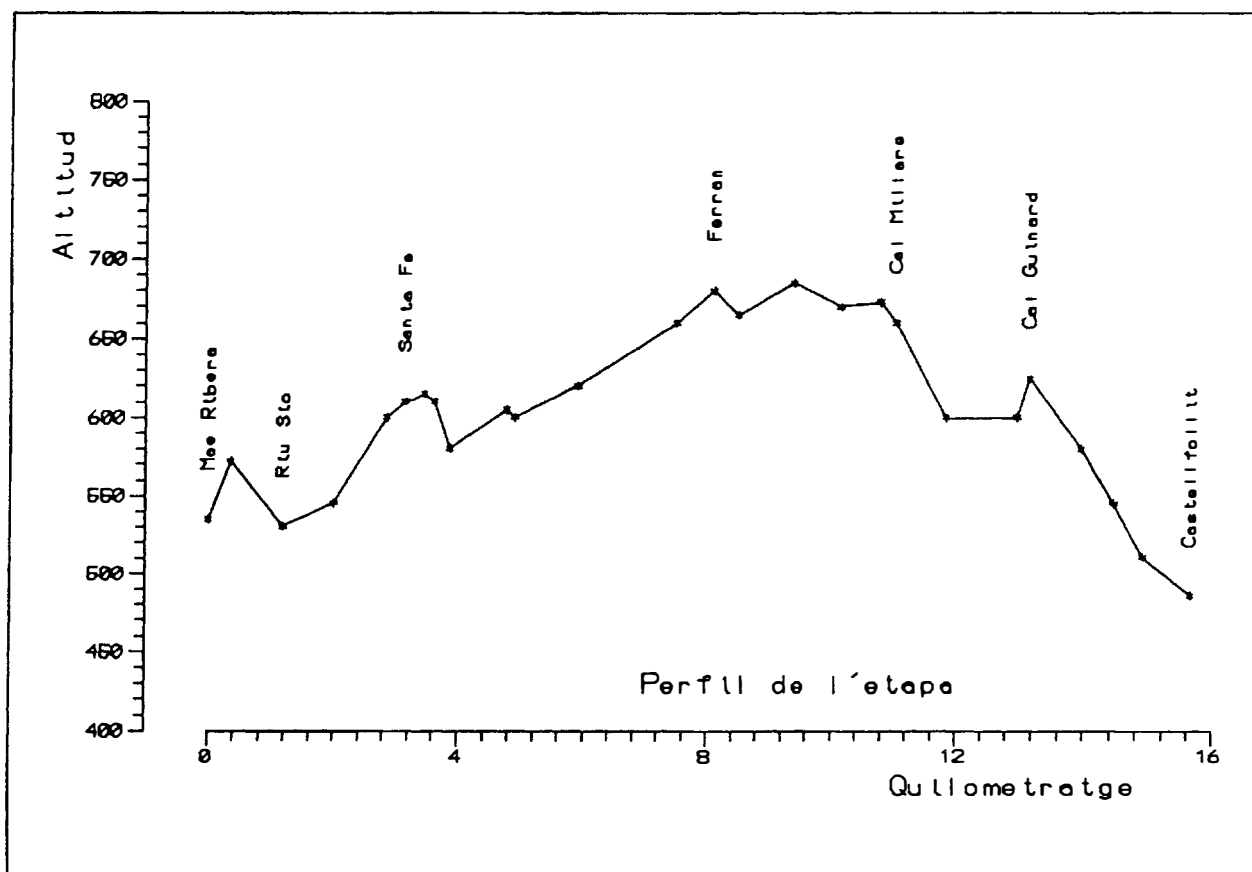
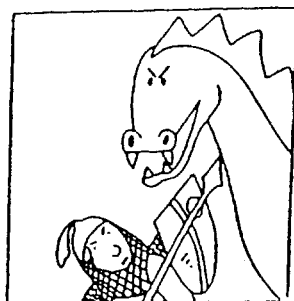
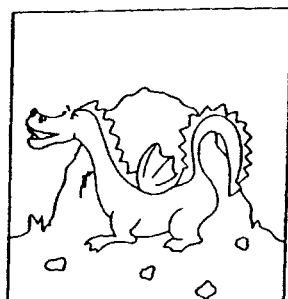
BIBLIOGRAFIA

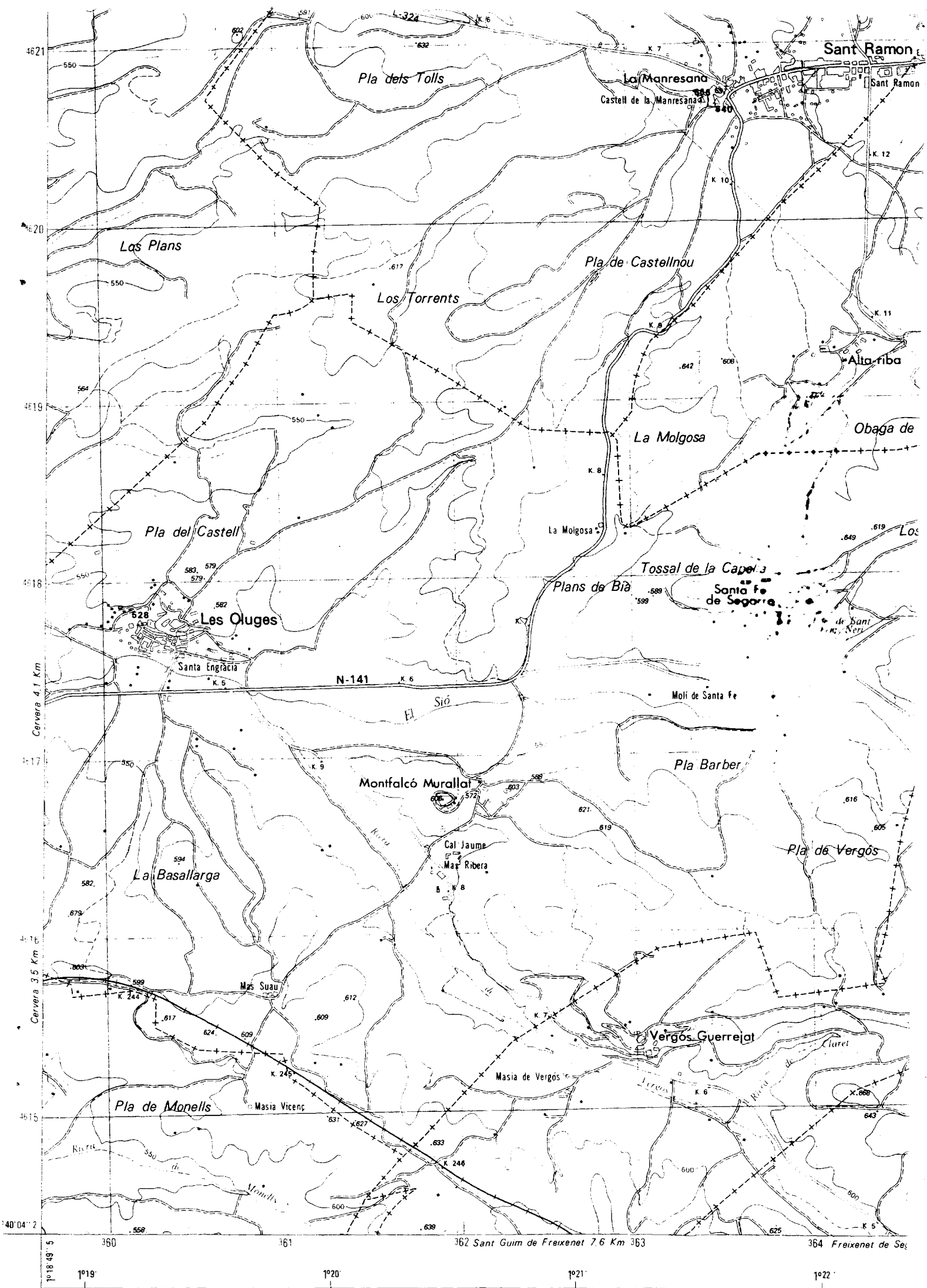
- ## Gran Geografia Comarcal de Catalunya.
Volum 5. El Penedès i l'Anoia.
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1ª Edició, 1983).
- ## Gran Geografia Comarcal de Catalunya.
Volum 9. La Segarra, l'Urgell i la Conca de Barberà.
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1ª Edició, 1983).
- ## Gran Enciclopèdia Catalana.
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1ª Edició, 1969).
- ## Això és Catalunya. Guia del Patrimoni Arquitectònic.
Departament de Cultura de la Generalitat.
Editorial Plaza i Janés. Barcelona. (1ª Edició, 1988).
- ## Topoguaia del GR-7-1. 1er Fascicle : Pinós - Vallfogona de Riucorb.
Comitè Català de Senders de Gran Recorregut. (1ª Edició, 1986).

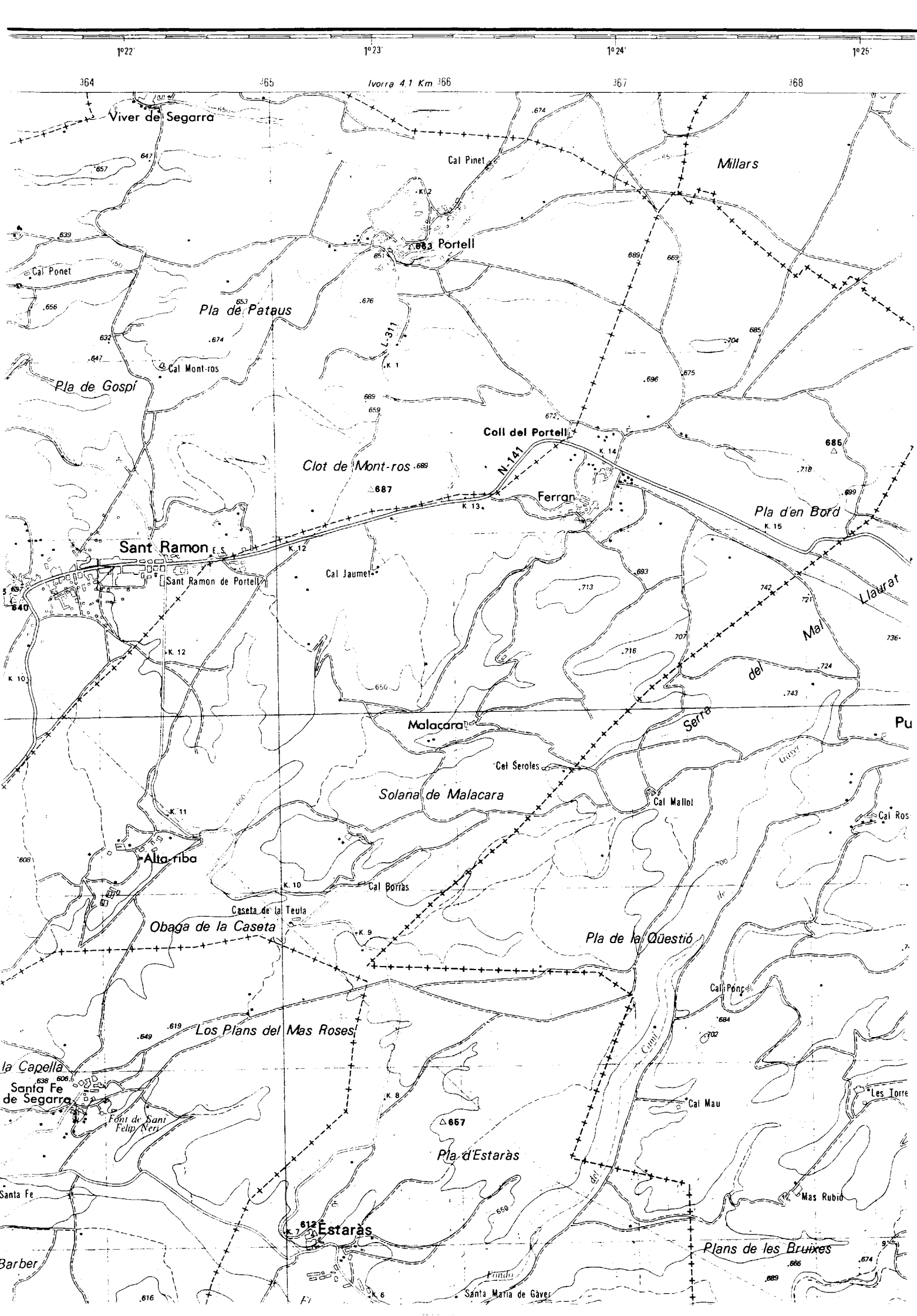
Sant Ramon (34-14) 361-IV. MTNE.
 Dirección General del Instituto Geográfico Nacional. (1ª Edició, 1984)
 Escala 1:25.000

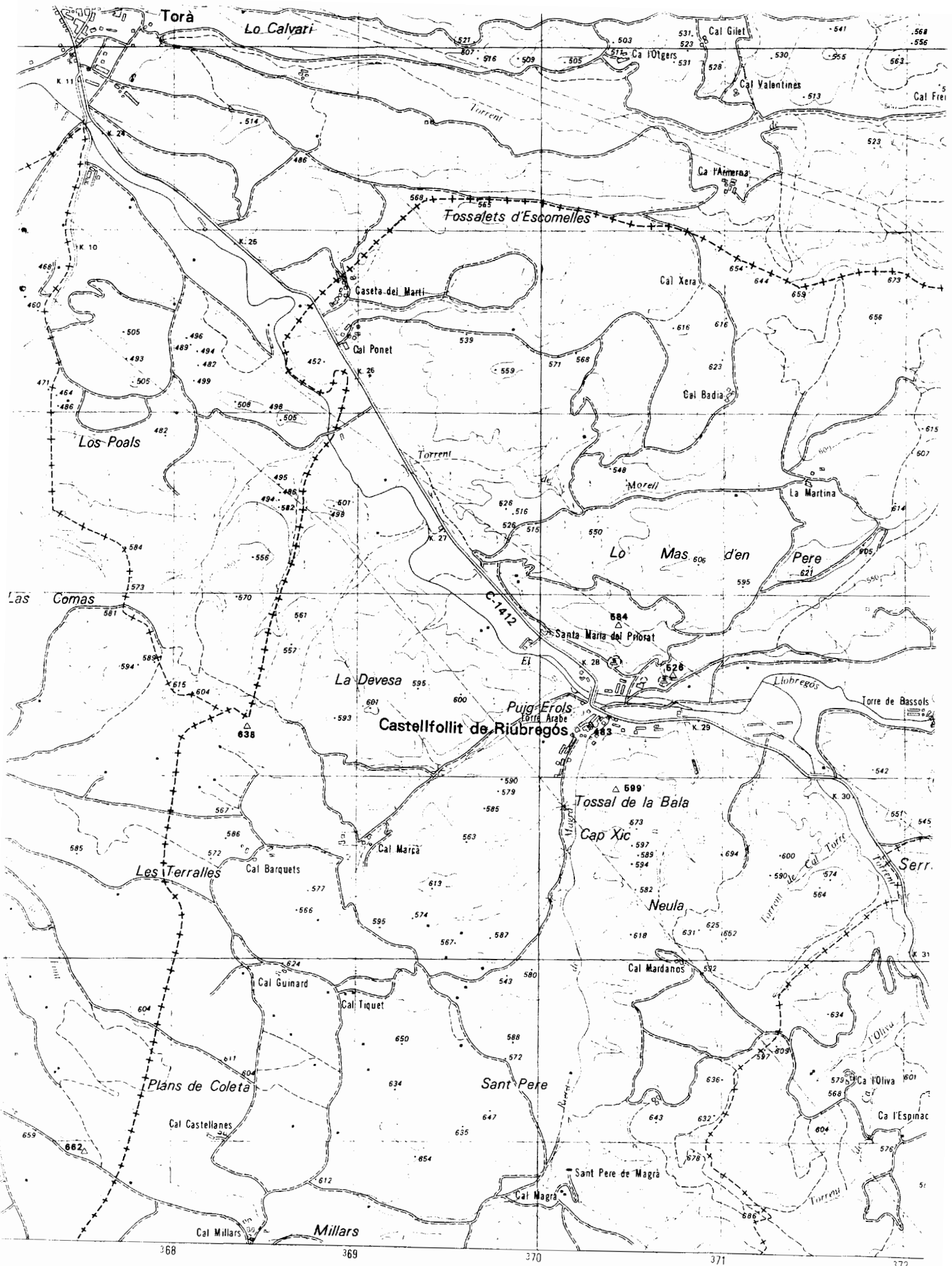
Torà (34-14) 361-II. MTNE.
 Dirección General del Instituto Geográfico Nacional. (1ª Edició, 1984)
 Escala 1:25.000

Dibuixos d'En Bernat Salvador.

DESCRIPCIÓ DEL RECORREGUT

	Horari	
Parcial	Total	Quilòmetres

0.00	0.00	0.000
------	------	-------

Comencem l'etapa d'avui a l'enforcall de la carretera de les Olugues a Sant Guim de Freixenet amb la pista d'accés al poblet de Montfalcó Murallat (535 m). A l'altra banda de la carretera hi ha la gran hisenda del mas Ribera i el camí que s'enfila vers les restes del mas Suau.

Hem de seguir l'esmentada pista d'accés a Montfalcó Murallat pujant lleugerament pel vessant del turó; el sòl està asfaltat. A la dreta es veuen les edificacions de cal Jaume.

0.03	0.03	
------	------	--

Passem pel costat del PT-217, que queda a la dreta de la pista.

0.02	0.05	0.325
------	------	-------

Deixem un trencall a mà dreta; continuem pujant.

0.01	0.06	
------	------	--

Passem a frec d'unes naus que queden a la nostra dreta i poc després arribem al capdamunt del collet de Montfalcó (572 m). La pista fa un revolt cap a l'esquerra i segueix pujant cap al cim del turó; nosaltres hem de continuar pel camí de terra que surt endavant baixant lleugerament cap a la vall del Sió. A l'esquerra podem veure el basament d'una creu de terme i unes petites naus d'obra amb volta de canó.

Baixem pel costat d'un marge; uns metres més endavant se'ns separa un camí que puja per la dreta i més enllà, quan el camí que seguim fa un revolt cap a l'esquerra, en deixem un altre que surt planejant.

Passem a frec d'una petita construcció que queda a l'esquerra i el camí fa un nou revolt, ara cap a la dreta; ací també deixem un trencall que surt planejant. Seguim davallant lleugerament en direcció a un bosquet.

A l'esquerra tenim la petita vall del Sió i una mica més enllà, la carretera de Cervera a Calaf per Sant Ramon.

0.07	0.13	
------	------	--

Deixem una petita edificació a l'esquerra del camí i decanem per anar a creuar la vall. Aigües avall podem veure el poblet de les Olugues.

0.03 0.16

A la dreta del camí queden les restes d'un pou enrunat.

0.01 0.17 1.175

Creuem el rierol de Sió per unes passeres (530 m); a la dreta hi ha el petit edifici cilíndric d'una estació de bombeig.

0.01 0.18 1.250

Desemboquem a la carretera de Cervera a Calaf just a la cruïlla amb la que va a Santa Fe de Segarra i Estaràs. Hem d'anar per aquesta última seguint la vall del Sió aigües amunt. Un rètol indicador ens assenyalava que el poblet de Santa Fe dista 1.8 km.

0.09 0.27 2.000

Arribem en una bifurcació de la carretera (545 m). La branca de la dreta, que segueix pel fons de la vall, es dirigeix cap a Estaràs; nosaltres seguirem la branca de l'esquerra, que continua recta i comença a enfilarse lleugerament.

És curiós constatar la relativitat de l'espai-temps. D'acord amb el senyal que hi ha a l'enforcall, Santa Fe encara dista 1.7 km, és a dir, que aquesta llarga botifarra que tenim darrera només fa 100 m !

El subsòl de la vall del Sió és molt ric en aigües; bona prova d'això són les nombroses sínies que es poden contemplar en els camps de la nostra dreta.

0.04 0.31 2.250

Baix, a la dreta, prop de la carretera d'Estaràs, podem veure l'antic edifici del molí de Santa Fe.

Més endavant, la carretera fa un revolt vers l'esquerra, i això ja ens permet albirar les primeres cases de Santa Fe.

0.08 0.39 2.850

Arribem a la primera casa del poble (600 m). Enfront, dominant tot el nucli urbà, destaca un gran casalot i a l'esquerra, sobresortint per damunt d'unes noves construccions, es veu una antiga torre medieval. Més propera, a la dreta, veiem l'església.

Just passada aquesta primera casa, hem de deixar la carretera i anar cap a la dreta per un carrer encimentat en direcció a l'església.

Després de passar per davant d'unes cases s'arriba en una petita plaça amb una creu al seu

bell mig; a partir d'ací s'ha de seguir cap l'esquerra, pel carrer de Santa Fe, per anar a passar per darrera l'absis de l'església.

A l'esquerra deixem l'entrada a l'església i continuem pujant fins a desembocar en un carrer transversal enfront d'un antic portal amb grans dovelles, testimoni de l'antiga muralla del poble; hem de continuar cap a l'esquerra.

0.05 0.44 3.150

Uns metres més enllà se'ns uneix la carretera d'accés al poble (610 m); continuem endavant.

Sortim del poble pel camí del cementiri en direcció nord-oest vorejant un gran mur. Immediatament el camí bifurca; hem de rebutjar la branca de l'esquerra i continuar per la de la dreta que segueix vorejant el mur.

Enfront veiem el nucli d'Alta-riba i més enllà, la Manresana, extrem occidental del poble de Sant Ramon.

En el camp de l'esquerra, en pendent, podem veure-hi una petita edificació mig amagada per una gran alzina.

0.03 0.47 3.390

Quan el camí gira vers la dreta i comença a pujar, l'hem de deixar i continuar per un trencall que surt cap a l'esquerra planejant.

0.01 0.48 3.470

Passem per davant del petit cementiri del poble (615 m) i comencem a baixar lleugerament.

Deixem un camí que s'enfila cap a la dreta. Seguim endavant vorejant un bonic marge.

0.02 0.50 3.630

A l'esquerra queda el recinte d'una antiga quadra (610 m); a partir d'ací comencem a baixar amb fort pendent. Passem pel costat d'un bosquet; a la dreta deixem diversos accessos als camps laterals.

Estem entrant en la vall de Malacara; per aquí sortim del terme municipal de les Olugues i entrem en el d'Estaràs.

Arribem al fons de la vall (580 m); la humitat del subsòl es manifesta per la catifa d'herba que guarneix la part central del camí. Continuem vall amunt pel costat d'un marge.

0.07 0.57 4.130

Ens separem del marge per anar cap a l'esquerra i travessar la clotada.

0.02 0.59 4.280

Desemboquem en una ampla pista que va per la solana de la vall; l'hem de seguir cap a la dreta pujant de forma suau. A l'esquerra, damunt del turó, hi ha el poblet d'Alta-riba.

Més enllà, a la dreta, enmig dels camps, hi veiem dues petites edificacions.

0.07 1.06 4.780

Passem per sota d'una línia d'alta tensió (605 m). Immediatament, el camí fa un revolt cap a l'esquerra i s'aboca a la carretera que baixa de Sant Ramon cap a Estaràs; l'hem de seguir vers la dreta baixant.

0.02 1.08 4.910

Quan la carretera inicia un revolt cap a la dreta per tal de salvar la fondalada, l'hem d'abandonar i continuar per un camí que segueix vall amunt per la banda de solana (600 m).

0.02 1.10

Arribem enfront d'una paret de pedra; a l'esquerra hi ha un camí que s'enfila vers uns camps. Nosaltres hem de seguir en la direcció que portàvem, vorejant el camp que tenim davant. Hem de procurar mantenir-nos pel costat del marge.

Una mica més enllà passem per davant d'una cabana de marge. Seguim endavant.

0.04 1.14

Arribem a l'extrem del camp; hem de salvar el petit desnivell que el separa del proper i continuar amunt. Ara seguim per un petit corriol que voreja el camp; a l'esquerra ja no hi ha el marge.

0.03 1.17

En acabar-se aquest segon camp retrobem el camí; el seguim pujant lleugerament. A l'altra banda de la vall, encimbellat dalt del turó, podem veure-hi el casalot de Malacara.

0.03 1.20

El camí decanta cap a l'esquerra i mor en un camp; enfront, a l'altra banda, veiem una

masia abandonada. A partir d'ací hem de continuar vorejant el camp tot deixant-lo a l'esquerra; en arribar al peu de la casa s'ha d'anar vers la dreta baixant lleugerament per entremig dels arbres sense arribar al camp que hi ha més avall. Trobarem un senderol que va en la direcció que portàvem; el seguim pujant suaument.

0.04 1.24 5.910

Desemboquem en una pista (620 m); la seguim cap a la dreta baixant de forma suau. Poc més enllà trobem una bifurcació; la branca de la dreta travessa la clotada i després s'enfila vers el casalot de Malacara. Nosaltres hem de seguir per la branca de l'esquerra que segueix endavant pujant lleugerament per entremig d'un conjunt esclarissat d'arbres.

El camí va pujant per la vall tot vorejant el turó de Malacara.

0.12 1.36 6.810

Travessem la clotada i comencem a enfilarnos per l'obaga.

0.01 1.37

Passem a frec d'una cabana enrunada que encara conserva la cisterna. Seguim pujant; més endavant, enfront i enlairades, veiem les primeres cases del poblet de Ferran.

0.05 1.42 7.260

Se'ns uneixen dos camins procedents dels camps laterals, un que puja per l'esquerra i un que baixa per la dreta. Planegem una estona.

0.03 1.45 7.510

El camí desemboca a la pista procedent de Malacara (660 m); a l'esquerra tenim el castell d'una línia de conducció elèctrica. Hem de seguir aquesta pista en direcció a Ferran, cap a l'esquerra.

0.04 1.49 7.810

Creuem novament la fondalada; a l'esquerra queden les restes d'un antic corral. La pista puja pel costat d'un marge.

0.02 1.51 7.910

Al capdamunt de la pujada trobem una cruïlla; hem de deixar la pista que seguíem i continuar pel camí herbós que s'enfila per l'esquerra cap al poble.

Pocs metres més enllà, enfront d'un marge, hem de continuar cap a la dreta per un senderol. Tot seguit, en arribar al costat d'una bassa, el senderol bifurca; hem de rebutjar la branca que segueix endavant planejant i seguir per la de l'esquerra que s'enfila enclotada per entremig dels marges de petits horts.

0.04 1.55

Entrem en el poble de Ferran i desemboquem en un carrer transversal (680 m); enfront tenim ca les Noies. Hem de seguir per aquest carrer anant cap a la dreta baixant lleugerament; així passarem per davant de l'església i anirem cap a la sortida del poble.

0.04 1.59

Davant d'un conjunt aïllat de cases trobem una bifurcació; hem de continuar cap a la dreta per anar a passar per sota d'un pont-balcó.

0.01 2.00 8.510

Arribem a la carretera que va de Sant Ramon a Calaf (665 m); a l'esquerra queda el coll del Portell. Creuem la carretera i continuem pel camí que es dirigeix vers el cementiri del poble; més enllà del camp de l'esquerra es veuen unes cases aïllades.

0.02 2.02 8.660

Troblem una bifurcació; hem de rebutjar la branca de l'esquerra i seguir vers la dreta per anar a passar per davant del cementiri. Planegem en direcció nord-est.

0.02 2.04

Deixem un trencall a l'esquerra.

0.01 2.05 8.910

Passem a frec d'una gran bassa que queda a la dreta del camí; immediatament deixem un trencall que es dirigeix vers la masia que es veu més enllà, a la dreta.

0.02 2.07 9.040

Troblem una altra bifurcació; deixem la branca de l'esquerra i continuem rectes.

0.02 2.09 9.210

Nova bifurcació; ara hem de rebutjar la branca de la dreta i seguir per la de l'esquerra, en

la direcció que portàvem. Voregem una filada d'ametllers.

En finalitzar la filada, el camí puja lleugerament i comença a creuar l'altiplà de Millars (685 m). Davant nostre se'ns ofereix una gran panoràmica; a l'esquerra veiem el poblet del Portell.

0.10 2.19

Deixem un trencall l'esquerra que se'n va per entremig dels camps.

0.02 2.21 10.160

Després de passar pel costat d'una petita edificació, el camí davalla lleugerament per tal de travessar una clotada. Creuem un camí transversal (670 m). Per ací sortim del terme municipal d'Estaràs i entrem en el de Castellfollit de Riubregós i conseqüentment canviem de comarca i de província; de la Segarra de Lleida passem a l'Anoia de Barcelona.

Pugem per l'altra banda de la clotada i passem pel costat d'un pi solitari molt castigat per l'huracà. Més endavant tornem a davallar per salvar un altre desnivell; a la dreta, una mica allunyada, veiem una caseta.

0.07 2.28

Abans de passar per sota d'una línia de conducció elèctrica, a la dreta deixem l'Arbre de les Tres Besses.

0.01 2.29 10.810

A l'esquerra deixem una placeta emmarcada per un petit marge i a la dreta un camí. Uns metres més enllà passem per davant de cal Miquelet (673 m).

0.03 2.32 11.060

Arribem en una pista transversal (660 m); enfront tenim el caseriu de cal Millars. Hem de creuar la pista i una vegada a l'altra banda deixar el camí d'accés al caseriu i agafar el de la dreta que baixa cap als plans de Coleta.

Passem per sota de les cases de cal Millars; a la dreta, a un nivell inferior, podem veure-hi una piscina.

0.05 2.37 11.410

Troblem un trencall a l'esquerra de l'ample camí que seguim; està senyalitzat amb un pal indicador que ens diu que Castellfollit de Riubregós està a 1 hora de camí; l'hem de seguir.

El camí de moment va en direcció nord-oest vorejant la fondalada dels plans de Coleta. Més endavant gira cap a la dreta per anar a passar pel costat de la masia de cal Castellanes i així creuar la clotada.

0.05 2.42 11.850

Passem per davant de la masia deixant-la a l'esquerra (600 m). Passada la clotada el camí s'enfila pel coster.

0.05 2.47 12.230

Deixem un camí a la dreta que se'n va pel costat d'un marge i poc després un altre que surt per l'esquerra. Baixem lleugerament.

0.10 2.57 12.980

En un camp que hi ha a l'esquerra del camí podem veure-hi una caseta amb un esvoranc a la paret (600 m). Immediatament trobem un trencall a la dreta; hem d'abandonar el camí que seguïem i continuar per aquest trencall que s'enfila, anant enrera, vers la masia que es veu dalt del turó. Pugem per entremig d'alzines.

0.02 2.59

Desemboquem en un camí transversal; hem de seguir-lo cap a la dreta, en direcció a cal Guinard que ja veiem a tocar.

Passem per davant del mas que queda a la dreta i continuem endavant planejant. A l'esquerra veiem la vall de cal Marçà, tributària del Llobregós.

0.05 3.04 13.480

Arribem en una bifurcació (625 m); just a l'enforcall, enlairada, hi ha la masia de cal Tiquet. Hem de continuar per la branca de l'esquerra que baixar pel coster de la vall; el sòl és ple de totxanes esmicolades.

Més endavant entrem en una vall subsidiària del torrent Magre i comencem a baixar fent amplis revolts.

0.07 3.11 13.980

Per l'esquerra se'ns uneix un camí i després de baixar uns pocs metres en deixem un a la dreta que puja (580 m). Continuem baixant.

En arribar al fons de la vall passem pel costat d'una petita pineda.

0.06 3.17

A l'esquerra, una mica separada del camí, hi veiem una caseta.

0.01 3.18 14.480

Desemboquem en una ampla i polsosa pista (545 m); l'hem de seguir cap a l'esquerra baixant.

0.03 3.21

Deixem un trencall que s'enfila cap a la dreta.

0.03 3.24 14.930

Passem per davant d'una granja on hi ha un gos amb males puges, per sort lligat, i una roda de molí (510 m). Immediatament creuem un pont i ens situem en el vessant esquerra del torrentet que seguïem. Més enllà hi ha el seu aiguabarreig amb el torrent Magre.

Deixem un trencall que baixa cap al llit del torrent. Més endavant, al fons, ja comencem a veure les primeres cases del poble de Castellfollit de Riubregós, dominades pel seu castell situat en el puig Erols; a la dreta, s'hi veu el tossal de la Bala coronat per antenes.

0.07 3.31

A l'esquerra deixem una zona condicionada per a fer-hi costellades. Seguim en direcció al poble; el sòl és asfaltat. Comencem a trobar les primeres cases.

0.03 3.34 15.680

Arribem a l'entrada del poble (485 m); a l'esquerra hi ha una petita capella al costat d'una casa amb curiosos guarniments de pedra. Ací el camí bifurca; si seguim endavant, per la branca de l'esquerra, en pocs minuts arribarem al centre del poble. En aquest punt finalitzem l'etapa.

Agustí Poch

Abril 1993